

СРПСКА РИЈЕЧ

ОРГАН СРПСКОГ КЛУБА ВИЈЕЊНИКА ЗАВНОХА

Број 33

29. ДЕЦЕМБРА 1944.

Год. II.

НОВА ГОДИНА

великих победа над непријатељем

У нову 1945. годину, годину коначних победа над њемачким оswајачима и домаћим издајницима улазе наши народи војнички снажни и политички осамостаљени.

У протеклој години наша јуначка НОВ руковођена стратегијом и тактиком маршала Тита извојевала је величанствене победе над непријатељем, ослободила велики териториј. Македонија је слободна и више није јабука раздора између страних завојевача. Она је нашла у сарадњи с осталим нашим народима свој пут. Славне србијанске гротетерске дивизије, јуначки борци из наших земаља с братском Црвеном армијом ослободиле су готово цијелу Србију и главни град нове демократске федеративне Југославије, слободарски Београд. И Црна Гора ослобођена је скоро сва од окупаторског јарма, а сунчана Далмација са прослављеним 8. корпусом НОВ разбила је посљедње остатке хитлеровских хорда и четника издајника Ђујића. Народно-ослободилачка војска у свим осталим дијеловима наше домовине под командом маршала Тита и сјајних војничких кадрова израслих у току борбе задала су кроз посљедњу годину дана тешке губитке непријатељу и проширеле ослобођени територији. Непријатељ је у току једногодишњих битка доживио тешке поразе, изгубивши на стотине хиљада војника на свим фронтима у нашој земљи, политички се деморализирао и стоји пред потпуним сломом. На супрот томе херојска НОВ силно се ојачала, нарастала на поламилионску армију која је у низу великих битка одијела славне победе. Наши борци, подофицири, официри и политички јуководиоци још јаче су се прекалили у многим дугогодишњим биткама, издигли из своје средине снажне кадрове, Кочу Поповића, Ивана Гошњака, Пеку Дапчевића, Петра Драпшина и много друге. Благодарени њиховом вјештом и мудрој руководењу наши борци побјеђивали су непријатеља, досљедно извршавали заповјед нашег великог маршала. Иако слабо хранљени и одјевени, ратујући под неопачно тешким условима, они су владали све потешкоће и сада на концу године свијетла полуда гледају на извршена дјела. У борби за слободу домовине самопријегорно су улагали све своје снаге, давали своје животe. Многи знани и незнани хероји пролили су крв да би отхватајући нападена земља могла слободно живјети. Ликови Владе Титковића, Николе Демонје, Иво Јована Маринковића остаће вјечно у нашем сјећању и надахњавати нас за нове велике битке, за нове победе.

У низу војничких победа улазе су победе на политичком и економском пољу. Југославенски народи одлучно су рекли своју ријеч и преко својих извршних народних претставника на засједањима Земаљских антифашистичких скупштина, укључили се на добровољној основи у четврт и пераворив савез народа, демократску федеративну Југославију. Коначно су разби-

јени планови издајника Михаиловића и шпекуланата у и изван земље. Рачунали су да ће добити игру са Србијом, али слободарска Србија сврстала се снажно под борбену заставу Тита. Нетрагом нестају све мрачне замисли, па и она о католичкој хабсбуршкој подунавској конфедерацији. Народи Југославије су доказали оружаном борбом да су јачи и кадри се супротставити свим плановима издајника и реакционара. Нова Југославија заузима данас достојно мјесто, часно извојевано, у реду уједињених народа. Она постаје судионок изградње боље будућности не само на Балкану него и у Европи. Положај наше земље у међународним односима постао је, након упорних бојева на војничком и политичком пољу, чвршћи него што је био икада раније.

У самој земљи десиле су се кроз минулу годину дана значајне промјене. Домаћи непријатељи народа, мацковци и четници, повеајући се још чвршће с хитлеровским завојевачима рачунали су у коначном часу њихове пропасти на помоћ наших западних Савезника како би се докопали власти. У тим својим сулудим маштањима, ковању мрачних и протународних планова остали су усамљени окорјели злочинци са којима ће немилосрдно обрачунати народ. Хрватски и српски народ увидио је да је једино правилни пут, пут народно-ослободилачке борбе и оружаног отпора према непријатељу. Редови издајника, непријатеља народа растројили су се, а амнестија Президиума АВНОЈ-а, донесена на предлог нашег врховног команданта маршала Тита то је доказала јер су на непријатељској страни остали још аликотви којима претстоји потпуно уништење. Народно-ослободилачки фронт силно се је политички и организационо ојачао.

Народно-ослободилачки одбори винули су се, отстрањујући саботерске и непријатељске дјеловања појединаца, из ускоје своје гледања и дјеловања. Израсли су из органа народне власти у праву народну власт као израз демократске воље, високе политичке свјести и расположења самог народа. Све већа демократизација народне власти, уклањање бирократских појава док су снаге нашег Народно-ослободилачког покрета.

Наша јуначка позадина свјеродно је помагала фронт. Појединачни и масовни примјери хероизма омладине, жена и људи доказ су неизмјерне љубави народа према својој народној војсци. Тај жарки патриотизам пренио се на поље изградње нашег ратом опустошене земље. Српски народ у Хрватској на фронти и у позадини испунио је часно и досљедно свој дуг за слободу домовине. У новој години, години коначне победе над хитлеровским оswајачима и домаћим издајницима, српски ће народ са осталим југославенским народима уложити још веће снаге за што брже уништење непријатеља и за учвршћење борбом извојеваних демократских тековина. М. Ј.

НОВ УНИШТАВА разбијеног непријатеља

У Сријему борбе су поновно оживјеле на читавом сектору. У позадини совјетског фронта наше славонске јединице изненада су нападе једну њемачку колону код Широког Поља, на комуникацији Баково-Осијек, гдје је непријатељ у осамсатној борби потпуно разбијен.

У долини Дрине настављају се жестоке борбе с њемачким изолованим јединицама које се пробијају према Бијељини. На средњем току Дрине наше јединице ослободиле су Дрињачу. Савлађујући јаке утврде њемачке линије на обалама Дрине, наше су јединице на јуриш заузеле Зворник и сада гоне остатке разбијених њемачких јединица низ Дрину у правцу Козлука. На простору Козлук-Јања настављају се жестоке борбе са посљедњом опкољеном њемачком групом, која тежи да се пробије према Бијељини. У овим бојевима убијено је 720 њемачких војника и официра. Уништена су 4 тона, 2 тенка, 107 камиона и неколико магацина муниције и друге опреме.

На прузи између Кањна и Лашве наше су јединице нападе њемачки транспортни влак и послје вишечасовне оштре борбе убијено је и заробљено 780 њемачких војника и официра, док се један дио бјежећи преко Босне удавио у ријечи.

У Хрватској воде се огорчене уличне борбе у Горњем Ланцу и Добром селу. Наше јединице заузеле су Кореницу.

У Словенији наше су јединице порушиле већи жељезнички мост код Целовца, услјед чега је саобраћај обустављен већ 10 дана.

БОРБЕ ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ ЗА БУДИМПЕШТУ

Маршал Стаљин у дневној заповјести објавио је да су трупе Трећег украјинског фронта, пробивши јаку утврђену одбрану противника југозападно од Будимпеште, за три дана офанзиве напредовале до 40 км.

У току офанзиве трупе ове фронте на јуриш су освојиле градове Секешфехервар и Бичко, пресекавши тако Будимпештанској групацији отступа на запад.

Сада се воде огорчене уличне борбе у Будимпешти, а двије совјетске армије напредују према Аустријској граници.

Сјеверно од града Ђенђеша совјетске трупе освојиле су низ насељених мјеста, а на територију Чехословачке сјеверно и сјеверозападно од града Шах и освојиле су више од 40 градова и насељених мјеста.

Активност Савезника на западу

Задњих дана појачана је активност на Западном фронту, нарочито на сектору између Малмедија и Бастонје, гдје су Нјемци успјели да изврше продор у савезничке положаје. Како јавља комунике генерала Ајзенхауера, савезничке снаге на сјеверном крилу њемачког продора задржали су непријатељско напредовање и поново освојили Ставелот, југозападно од Малмедија. У току је борба за сам град Малмеди. У Белгији и Луксембургу заустављена је њемачка офанзива.

Стварање Привремене мађарске скупштине и владе

Иницијативна група претставника различитих друштвених и политичких организација Мађарске сазвала је Привремену Националну Скупштину Мађарске, која је отпочела радом 21. децембра 1944. године.

Историја сазивања Привремене Националне Скупштине је ова: У почетку децембра у Дебредину јавни радници различитих политичких праваца створили су Иницијативну групу под претседништвом мјесног градоначелника др. Вашари Иштвана у циљу стварања Привремене Националне Скупштине на демократској основи. Иницијативна група обратила се мађарском народу с позивом да изабере делегате у Привремену Националну Скупштину, овлашћену да створи Привремену Националну владу. На темељу овог позива од 13. до 20. децембра били су на мађарској Територији, коју је ослободила Црвена армија, извршени избори делегата у Привремену Националну Скупштину. У раду Националне Скупштине учествовало је 230 делегата које је демократским

начином изабрало становништво града и села на територији Мађарске очишћеној од Нјемаца, а који представљају све демократске партије, синдикалне савезе, градске и сеоске самоуправе, мјесне националне комитете, селачке савезе, занатлијска удружења и друге друштвене организације.

На сједници Привремене Националне Скупштине, основана је Привремена влада.

Ново формирана Привремена влада ставила је себи у задатак, да у интересу борбе против њемачких угњетача и убрзања ослобођења Мађарске, створи нову националну оружану снагу, која ће бити најважнија гаранција мађарске независности и државне суверености. Ради економске обнове земље, остварења вјековних тежња селаштва, учвршћења темеља мађарске демократије, Привремена национална влада без одвлачења ће приступити проведби аграрне реформе, која ће дати стотинама хиљада селачка биз земље и с мало земље, укључити властелинске посједе.

„У новој години, српски ће народ са осталим југославенским народима уложити још веће снаге за што брже уништење непријатеља и за учвршћење борбом извојеваних демократских тековина“.

Наша омладина -- градитељ државе

Са великим напорима, необичним жаром и полетом омладина готова свих дијелова Хрватске испуњава парољу коју је као основни задатак поставио Други конгрес омладине Југославије: све у борбу за коначно ослобођење, за братство и јединство наших народа, за обнову и изградњу демократске федеративне Југославије.

Извршавајући ове велике задатке у међусобном такмичењу, омладина Хрватске спрема се за свој Први омладински конгрес.

Огромни су резултати рада, по жртвовности, стваралаштва и самопријегора наше омладине кроз то такмичење. Само у такмичењу кроз мјесец дана омладина Далмације дала је Титовој армији преко 3.502 омладинца-борца! Убила је 195, а заробила 243 непријатељска војника, проширила је УСАОХ на 12.056 нових чланова, дала је 420.279 надница за НОВ, а омладина Загребачке области кроз исто вријеме послала је 1.553 омладинаца у НОВ и окупирала 700 нових чланова у УСАОХ. Изванредне резултате је постигла омладина Славоније, која је кроз мјесец дана послала 2.210 омладинаца у НОВ, обухватила 10.770 нових чланова у УСАОХ и дала 20.400 радних дана.

Омладина Баније, Лике и Кордуна, која се већ преко три године активно бори за слободу, у изванредно тешким приликама, својим успјесима заслужује завидно мјесто. Кроз два мјесеца ударничког такмичења омладина Баније послала је 549 омладинаца у НОВ, направила 346 бајти, васијала 5.624 ралијата, окупирала 559 нових чланова у УСАОХ, дала 66.950 радних дана и послала 990 дјец у школу, а омладина Лике мобилисала је за НОВ 387 омладинаца, обухватила 335 нових чланова у УСАОХ, дала 35.893 радна дана, убила 29, а заробила 22 непријатељска војника. Не заостаје ни омладина Кордуна, која је мобилисала кроз исто вријеме 250 омладинаца у НОВ, проширила УСАОХ на 2.250 нових чланова, дала је 30.497 радних дана, послала у школу 2.409 пионира, изградила 514 бајти и убила 9 непријатеља.

И омладина Горског Котара је постигла завидне резултате; мобилисала је 299 омладинаца у НОВ, дала 3.118 радних дана, одијела на положај борцима 16.520 оброка хране. Поред свега овога, омладина је постигла велике резултате на културно просвјетном и физиколтурном пољу, одржавајући своје сјетове и сакупила је огромне количине хране и површних прилога за НОВ. И омладина Истре се јавља са поздравним писмом Првом конгресу, којег је потписало 12.000 омладинаца. Омладина врло сиромашног котара Матуље одрекла се јела 2 дана, да би уштедила храну за своје борце.

Ова велика дјела омладине доказују, да ће омладина Хрватске моћи свијетла образа изаћи на Први конгрес, да би на њему манифестирала своје јединство и уједино сагледала све проблеме који је чекају у коначној изградњи државе.

ДР. ИВАН РИБАР
ПРЕТСЈЕДНИК АВНОЈ-а

Хрвати и Срби у Хрватској

(Наставак)

Српски културни клуб у Београду са Слободаном Јовановићем и Драгишом Васићем на челу, који је претстављао великосрпску ултрареакционарну клику, а у којем су се окупили и многи виђени прваци свих политичких странака у Београду без разлике да ли су у влади или у опозицији, заједно са четницима Косте Пећанца и Илије Бирчанина, затим франковци, који су заузели важне положаје у водству Хрватске сељачке странке и у бановини Хрватској, а које је претстављала у земљи т. зв. црна легија с Јуцом Рукавином на челу; једним од најглавнијих усташких делата у служби поглавника Павелића, па на крају претставници клерофашизма с бискупом Шимраком на челу, побринули су се на вријеме, да водствима политичких странака на дјелу помотну извршати скретање реакцији, како би на тај начин спријечили збијање њихових присташа у редове народног покрета, којим је руководила Комунистичка партија, спремајући народе Југославије за одлучну борбу против фашизма и пете колоне, а за одбрану домовине и јединства.

Водство Хрватске сељачке странке нарочито добро је било упућено у све злочиначке намјере усташа, односно франковаца против Срба у Хрватској и Босни. Оно је знало, да мора доћи до покоља и истребљивања Срба, чим франковци с Павелићем на челу дођу на власт. Па ипак је Мачек позвао хрватски народ, да се покори поглавнику и усташама, умјесто да га је позвао да се с њим заједно, а заједно и са братским српским народом бори против усташа, као и против окупатора. Да су Стјепан Радић и Светозар Прибићевић поживили они би се сигурно налазили у Народноослободилачкој борби још од првог дана заједно са комунистима.

Франковци с поглавником на челу извршили су улогу, коју су им наменили одавна непријатељи нашег народа. Оснивач франковачке странке Јосип Франк прије своје смрти, а уочи саме анексије Босне по Аустрији 1909. године написао је јавно у главном гласилу своје странке, да Србе и њихове домове у Хрватској треба истребити и уништити огњем и мачем, јер само тако могу Хрвати доћи до слободне Хрватске, којој ће бити прикључена и Босна са Херцеговином, разумије се у оквиру хабзбуршке монархије. Вођа усташа Павелић, франковачки заступник 1927. године у београдској скупштини, ставио је себи у дужност да изврши поруку свог великог учитеља Франка. Пошто су франковци као политичка странка ликвидирани 1918. године, улачили су се у Радићеву странку и у овој су роварили у првом реду против самог Радића. Ну послје 1930. године иступили су самостално као усташе, покушавајући, да у Хрватској помоћу Италије дигну устанак, користећи се с тадашњим страховитим мјерама крвавог диктаторског режима. Већ тада је Павелић, организирајући тај устанак имао закључени уговор с водством италијанских фашиста, по којем он за случај, да устанак успије и Хрватска се ослободи, продаје Далмацију са отоцима и Хрватско Приморје с Горским

Котаром фашистичкој Италији, а ова њему признаје право сувереног поглавице у независној држави Хрватској, пружајући му пуну помоћ у оружју, одјећи и обући за усташку војску. Овај исти споразум остао је и даље на снази и ако је устанак пропао и на основу овог Павелић је у Италији, камо је побјегао, организовао кадрове и логоре за усташку бојну службу. Послије кад је Мусолини приступно осовини с Хитлером, овај исти споразум с Павелићем, Хитлер је одобрио и само тако могао је Павелић као поглавник, да уђе у Загреб и да преузме власт одмах након провале Хитлерових армија у Југославију. Устанак није успио захваљујући свијести и миротворности хрватског сељачког народа. Ну зато је тим жалоснија чињеница, да су усташки прваци, који су избјегли или су се опет склонили у редове Хрватске сељачке странке, одржавали везе с појединцима из водства ове странке. Када се ово водство 1939. године споразумило с принцем Павлом, онда је та веза постала јавна. Мачек је исходио код принца Павла амнестију за све оне усташе с Јуцом Рукавином на челу, који су били осуђени на доживотну или дугог трајну робију, али му се зато обвезао, да ће пожурити оснивање концентрационих логора за интернирање свих комуниста и оних љевичара, који агитирају за фронт против фашизма, а за пријатељство са Совјетском Унијом, а разумије се обећао му је и сву подршку при закључивању пакта с Хитлером. Од овог момента франковци наново оживљују у редовима Хрватске сељачке странке и примају водеће улоге под заштитом бановине Хрватске, они се прибирају, окупљају пету колону, те хватају сталну везу са поглавником, који је већ тада преселио свој главни логор из унутрашњости Италије на границу Југославије.

Франковци пред сам рат 1941. г. изјављују се у својој правој слици, оној истој у каквој се појавио пред рат 1914. године након убиства Франца Фердинанда. Хитлер одобрава споразум, Павелић-Мусолини, по којем је могла Италија да анектира већ поменуте дијелове Југославије, а на рушевинама Југославије да се подигне т. зв. независна држава Хрватска, ну уз обавезу Павелићеву, да усташе до краја изврше своју улогу разбијања народног јединства, макар и под цијену крвавих невиних жена, дјеце и старца Срба. И само је тако разумљиво да Хитлер није могао прихватити ону владу за Хрватску под његовим протекторатом, коју су му предложили извјесни чланови водства Хрватске сељачке странке с Пернарком и Реберским на челу. Међутим ови су одмах сазнали, да власт преузима њима блиски франковац Павелић и они му се заједно са Мачеком поклонили, уступајући му спремно на располагање своју сељачку заштиту. Да није дакле постојао од прије већ утврђени споразум с Павелићем, Хитлер би вјероватно примио понуду Пернар-Реберски и њима би повјерио владу у Хрватској исто онако како је повјерио Аћимовићу, па послје је Недићу у Србији.

(Наставиће се)

Совјетско-Француски уговор о савезу и узајамној помоћи

На основу преговора који су вођени у Москви између совјетских претставника и шефа француске привремене владе генерала Де Гола и министра спољних послова Француске г. Бидо-а, потписан је 10. децембра 1944. г. уговор о савезу и узајамној помоћи између Савеза Совјетских Социјалистичких Република и Француске Републике, који је закључен на 20 година.

Обје стране потписнице овога Уговора обвезале су се, пуне одлучности, да заједнички заврше рат против Немачке. У увјерењу да ће, када побједа буде извојевана, успоставља мир на чврстом темељу и одржање његово у току дугог времена у будућности, бити увјетовано тијесном сарадњом између њих и свих Уједињених нација, владе СССР-а и Француске Републике склапањем овог Уговора дале су нов прилог јачању антихитлеровског демократског блока и продубљивању пријатељске сарадње између Уједињених нација. Овај Уговор такођер значи нов, снажан ударац хитле-

ровској Немачкој и свима онима који су у вези с Француском стварали неке назадначке и реакционарне планове.

Француски народ, послје преживјеле катастрофе до које га је довела издајничка политика његових вођа, пожртвовно и самопријегорно борио се за своју слободу, за коју је дао огромне жртве. Његови борци за вријеме окупације своје домовине немилосрдно су уништавали узрочника своје несреће — њемачког отимача и данас с истим жаром настављају то дјело. Француска је ослобођена и француски народ напреже своје снаге да своју домовину поновно подигне на положај међу демократским народима свијета који она заслужује. Чврсти ослонац и пријатељска сарадња са Совјетским Савезом, најмоћнијом силом свијета, омогућиће француском народу да своје оправдане тежње убрза спроведе у дјело и уз напоре осталих демократских народа створи услове за један трајнији дугогодишњи мир.

Пољска пред образовањем Привремене владе

Послије крваве авантуре са генералом Бором и устанком у Варшави, те неуспјешних преговора у Москви, пољска влада на челу са Миколајчиком морала је 21. новембра 1944. да одступи. Нова влада под претседништвом Арцишевског још је даље отишла у реакционарну и антисовјетску политици. Говорили о саставу те владе г. Черчил каже: „Миколајчик, Ромер и остали министри иступили су из пољске владе, која је реконструисана на начин који је у извјесном погледу зацјело не би могао да поздравим“. Говорећи даље о питању совјетско-пољских граница, као најглавнијем спорном питању, г. Черчил осуђује тврдоглав став пољске владе ријечима: „Не могу прихватити гледиште, да предложени споразум о границама није солидан, да не задовољава и да те границе не би дале Пољској удобан и сигуран дом. Ако Пољска одлучи Лвов и околну подручје на југу, познато под именом Карпатове линије и ако се те земље припоје Украјини, добће часау Источну Прусију, јужно и западно од Кенигсберга укључујући и Данциг“.

Овакав став британске владе према руско-пољском питању наишао је на потпуно разуме-

вање код владе Сједињених америчких држава. Дакле обавезе великих Савезника показују пуно разумјевање према оправданим совјетским захтјевима у погледу осигурања граница од евентуалне њемачке агресије.

Но док је у Лондону вријење у табору избјеглица, дотле народ ослобођене Пољске преко митинга и зборовна тражи од Крајеве раде народове претварање Националног комитета у Привремену националну владу. Захтјеве и жеље пољског народа најбоље огртва московски лист „Извјестија“, који пише: „Пољске народне масе све су више увјерене из свог властитог искуства да пољски Комитет народног ослобођења врши једну за другом све оне реформе, које народ тражи и зато поздравља политику комитета о уској сарадњи са Совјетским Савезом. Лублински лист „Реч Народна“ каже: „Комитет народног ослобођења положио је испит, који је трајао 4 тешка мјесеца и постао је државна власт“. И ево баш због тога — додаје „Извјестија“ — није случајно да пољске масе, као и напредни Пољаци у иностранству, све јаче осигичу питање претварања Комитета у Привремену владу демократске Пољске“.

Нека је хвала синовима јуначке Црне Горе

У „Нацијед“ бр. 84. друг Душан Бркић написао је чланак под насловом „Висок примјер братске помоћи“, из кога доносимо извадке.

„Један од највећих успјеха који је постигнут у овом свегом огађивском рату, јест, без сумње, остварење братства и јединства наших народа...

Међу ријетке пријетре братске помоћи и самопрегаташтва спада и рад 20 јуначких синова Црне Горе, који су, одлуком Врховног штаба, у току 1942. и 1943. године дошли у наше војне јединице у Хрватску да нам помогну...

Имена Блажа Ломпара, Влајка Божовића, Миланка Маро-

јевића, Душка Костића, Саве Вукчевића, Пере Јаловића, Блажа Мраковића, Мирка Бурићи, Мига Врбице, Воје Шобајића, Олге Головић, Ђурђа Бошковића, Николе Петровића, Славка Божовића, Блажа Јовановића и других остаће дубоко урежана у срцима наших бораца и нашег народа.

Прије кратког времена, одлуком Врховног штаба, они су напустили Хрватску, отишавши на нове дужности, испунивши код нас дужности и часно повјерени им задатак...

Нека је велика хвала и пријатељство јуначким синовима Црне Горе, који нам помогоше у овом свећом огађивском рату“.

ОБЗНАНА 29. децембра 1920.

Свршетком прошлог рата 1918. године основна идеја, која је прожимала све народне масе Југославије, била је захтјев за постизавање народног споразума на коме ће се утемељити заједничка домовина са националним, демократским и политичким слободама. Напреднији слојеви су ишли чак и даље, тражећи федеративни начин уређења државе. Али нажалост, овим напредним тежњама супротставило се у краљевини Срба, Хрвата и Словенаца централистичкодржавно уређење, са силомнатрнутим властодршцима на челу.

Узалуд су угњетене нације захтијевале своју националну самосталност, узалуд су сељачке масе тражиле укидање властелинских посједа, узалуд је радничка класа тражила остварење својих социјалних права; све то није чула београдска клика окупљена око краља Александра.

Али 1919. године подижу се снажни масовни покрети; раднички штрајкови, генерални штрајкови жељезничара, сељачки покрети под паролом: брисање сељачких дугова, укидање властелинских посједа, масовне демонстрације које су тражиле остварење националних и демократских слобода. Овој снажној народној бујици се супротставила владајућа клика окупљена у свој натражњачки центар и дне 29. децембра 1920. године доноси зловласни закон о заштити државе т. зв. Обзанау. Комунистичка партија, око које су се окупљале огромне масе радника и сељака, стављена је ван закона и изврштена страшним прогонима. Вјешала на улицама Загреба, Београда, Љубљане страшни терор над народним масама довео је широке слојеве до увјерења, да Александрова монархија, оличена у Обзани — вјешалима, није ништа друго, него оружје у рукама владајуће клике против сопственог народа. Ту се још јаче спознало да не постоји никакав јав између хрватског и српског као и осталих народа Југославије, која су додуше угњетачи хтјели створити, јер је хрватском, македонском и другим народима све више постајало јасно, од кога долази национално угњетивање, од кога је ускраћена слобода штампе, збора, договора и т. д. Други народи су знали да то не долази од српског народа, иза чијих леђа су се крили великосрпски властодршци, већ од државних власти и државе, која је била инструмент двора и клике око њега.

Читав даљи развитак догађаја све до слома Југославије, текао је у знаку непрестаних сукоба народа и ненародних власти. Та неогклољива протурјечност родила је шестојануарску диктатуру 1929. године и октроисани Александров устав 1931. године, чиме је било укинута и оно мало демократских слобода које су тада још постојале.

Послије априлске катастрофе 1941., којом је версајска говорина — монархистичка Југославија, била расточена, Комунистичка партија, која је била Обзаном окрштена протусрпском и протународном, показала се као једини спасилац српског, као и свих осталих народа Југославије, показујући им пут и предводећи их самопријегорно у борби за опстанак.

Данас наши народи, окупљени око маршала Тита остварују своје давне тежње — своју нову државу, која не ће више бити супротна народним интересима, у којој суверена власт припада народу.

СВЕЧАНА ПРОСЛАВА 40-ГОДИШЊИЦЕ СМРТИ ЗМАЈА-ЈОВЕ ЈОВАНОВИЋА

Оснива се
удружење учитеља
Хрватске

„ПРОСВЈЕТА“ НА ДЈЕЛУ
18. новембра 1944. основано је на ослобођеном територију Хрватске Српско културно-просвјетно друштво „Просвјета“.

„Просвјета“ је себи поставила као главни циљ његовање и развијање културе српског народа у Хрватској.

„Просвјета“, имајући пуну подршку и разумјевање одговорних органа народне власти надају се да ће она моћи удовољити тим потребама.

Кроз ово кратко вријеме од оснивања „Просвјета“ је предузела многе кораке ка остварењу постављених задатака. Прикупљају се дјела српских писаца, а нарочита пажња је посвећена сабирању дјела Змаја Јове Јовановића и ради издавања збирке српских јуначких народних pjesама.

У вези са 40-годишњицом смрти Змаја Јове Јовановића на иницијативу „Просвјете“ приређена је свечана академија у Војнићу. И поред јаке студени, те слабе одјеће и обуће одазив народа Кордуна је био добар. Велика сала у Војнићу била је дупке пуна. Нарочито је примјењен велик број старијих људи, а то се може објаснити љубављу нашег народа према неумрлом српском pjesнику. Свечаности су присуствовали у име Српског клуба другови Душан Бркић, Миле Почуча и Ђаница Опачић, затим претједник „Просвјете“ др. Дале Медаковић и многи претставници народне власти и ЈНОФ-а Кордуна.

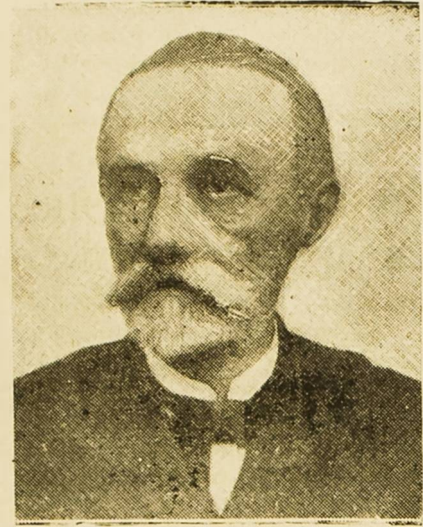
ТОК АКАДЕМИЈЕ

Послије химне „Хеј Славени“ коју је извео хор Казалишне дружине „Август Цесарец“ секретар ЈНОФ-а за Кордун Боžo Ркман отвара свечаност и поздравља претставнике Српског клуба, претставнике „Просвјете“ и остале присутне. Затим у кратким цртама износи важност прославе. Послије њега узима ријеч претједник „Просвјете“ др. Дале Медаковић који је у свом реферату рекао слиједеће:

„Састали смо се, другови и другарице, да у мислима освјетимо успомену на великог српског pjesника др. Змаја Јове Јовановића, од чије се смрти навршило 40 година. Змај се родио 1833. године у Новом Саду, а умро је у Каменици у Срему 1904. Отац му је у ондашњем грађанском друштву био виђен и имућан па је тако Змај одрастао у добрим материјалним приликама и просвјетеној средини. Већ као мало дијете показивао је урођени смисао за поезију, па је pjesме врло лако напамет учио. У дјетинству се показивао у нашем pjesнику још једна важна особина, која је оставила велик траг на његовој pjesничкој физиономији; као несташан дјечак завидио је другог дјецу што не може да се слободно игра по градским улицама као и они, јер му је то мати бранила као „расподском дјетету“. Показивао је тиме црту демократизма, која се касније огледа јасно у цијелом његовом књижевном и јавном раду; зато је он својим пјевачњем и био и јесте тако близак народној души. Послије свршене основне и средње школе учио је и свршио, по очевој жељи, најприје правне науке, а касније се посветио медицини. Мислио је да ће народу више користити као лијечник, него као адвокат и сасвим је исправно поступио. Није наш pjesник живио само у једном мјесту. Његова боравишта су била: Нови Сад, Панчево, Ср. Карловци,

Каменица, Београд, Беч, Загреб, а то је чинило да би што боље упознао наш народ, проматрајући га из разних мјеста у којима је склапао нова пријатељства.

Прва његова pjesма „Пролетно јутро“ штампана је 1852. године, а ипаче се јавља у књижевности већ 1849. године, дакле када му је било 16 година. Сарађује стално у листовима „Српски летопис“, у хрватском забавном и поучном листу „Невен“, у „Седмици“, „Даници“, „Јавору“, „Комарцу“, „Жижи“, а 1880. покреће свој лист „Невен“ намијењен српској дјецу.

Змај-Јово Јовановић

У хумористичном листу „Змај“ на сатиричан начин гони „тешку магичитину и густу облачину“, која се у оно вријеме накупила над народним животом. По том листу народ је нашег pjesника и назвао „Змајем“, па је то име, др. Јован Јовановић и сам прихватио. Змај је и превео, заправо преијевео, многе pjesме великих мађарских pjesника као Петефија — који је, како су му се претци звали Петровић, свакако нашег порјекла; — преводио је великог руског pjesника Ђермонтова и друге. Према мишљењу старијих наших књижевних критичара Змајеви pjesнички пријеводи тако су добро успјели, да су били равни својим оригиналима, а више пута су их и надмашивали. Породични живот Змајева био је узоран као и његов јавни рад. У својим „Булићима“ и „Булићима увеоцима“, посвећеним његовој жени и јединици кћерки Смиљи, дао је своје најљепше лирске pjesме; у тим дјелима збиркама изражена су најљепшија осјећања чисте и узвишене љубави. У свим овим pjesмама полагао је велику важност на чист језик, добар ритам и лак стих. Змајева лирика, његове баладе и патриотске pjesме без сумње су на великој pjesничкој висини, али таквих pjesама дали су и многи други наши pjesници. Једна врста његовог pjesничког рада заслужује посебну пажњу, а то су његове дјечије pjesме. Ниједан наш pjesник не може се с њиме мјерити у том погледу, нема му равна ни у једној књижевности наших народа. Змај је хтио да малој дјецу српској, у крајевима под Аустро-угарском, попуни ону празнину домаћег националног васпитања. Ни родитељска кућа, а ни тадашња школа под туђинском управом није могла да даде њежини дјечијим душама оно што им пружају Змајеви pjesмице; преко дјече угледао је pjesник и на њихове родитеље, који су дјечи помагали код учења његових pjesама. Лак стих, а често и шаловит, је забава и разонода за дјецу, али у исти мах поука за добро владање и подстицај за

учење. Те су pjesме касније намијењене омладини српској из свију крајева да би научила како треба чувати и његовати материјни језик, а била је то спрема и за оно што омладину чека када одрасту.

Има још једна врста pjesама којима се Змај нарочито одликује међу осталим нашим pjesницима, а то су оне његове pjesме, које засјецају у политичку и друштвену питања. У њима он на особито духовит начин удара на реакцију оних туђинских режима под којима је његов народ живио. Ове pjesме цигране су увијек и преприване, када се није могла чути слободна ријеч народног негодовања против свега онога што је натражно и страшно народним осјећањима; неке од тих pjesама имају непролазну вриједност. Змај је већ за живота доживио неподјељено признање народа српског у свим крајевима гдје он живи; многе његове pjesме постале су правом народном својином па се често пута и не зна да те pjesме имају одређеног аутора. Из тога се види да је добро схватио цијели душевни живот нашег народа; он је осјетио и знао да прочита што народ мисли и осјећа. Он је разумио његове боли и невоље. Сва та своја запажања умно је Змај да стави у лијепу pjesничку форму и да их у тако дивно прерађеном облику врати народу натраг. Није Змајева љубав према народу љубав неког занешењака, који не би запазио и погрешке и мане народне; зато он у својим стиховима савјетује, кори у оштром потсмјеху извргава све оно што је сматрао да није добро и лијепо. Змај није био pjesник онога смјера који сматра да је поезија, или уопште умјетност само себи сврха. Умјетност, ако хоће да живи и ако хоће да постигне онај циљ који су јој природа и човјек у историјском развоју намијенили, мора се обазирати на широке и увијек свјеже народне масе.

Змај је живио за вријеме политичког дјеловања Светозара Милетића; срећа је то била и за једног и за другог. Милетић је био само 7 година старији, али како је он већ са 22 године био политички потпуно сазрио, постао је брзо политички вођа српског народа у Војводини, да касније буде најмаркантнија политичка особа цијелога народа српског, и онога под Аустро-угарском и оних Срба који су живили у својим слободним државама у Србији и Црној Гори. Већ 1847. године испјевао је Милетић своју „Славјанку“, која је у истину била манифест нове политике. У „Славјанки“ се говори о ослобођењу Словена „од Урала до Татра, од Ладоге до Скадра“ и заноси се даље мишљу како ће Словени дати свијету бољу цивилизацију него што је она за падна. Зар то нису пророчанске ријечи, које се данас испуњују; Црвена армија је на Татрама, а наши борци су побједили на Божану пред Скадар, а зар није доктрина Октобарске Револуције давно прешла границе СССР-а. Како је Милетић био омиљен види се и из тога, што су се 1867. године Срби ђаци организовали као „Тићевци“, јер су Милетића прозвали „Тић“; били су дакле ондашњи српски омладинци „Тићевци“, баш као што смо ми сви данас Титовци. Милетићевци говоре у Хрватском сабору у Загребу у парламенту у Будимпешти, на његов рад у народно-црквеном сабору у Карловцима, затим бројни чланци

у различитим политичким новинама указују на величину његовог политичког дјела. У цијелом његовом раду огледа се сталан смјер у правцу демократизације политичког живота. Мало је ко одржао тако лијеп говор у Хрватском сабору у којем се залагао за цијелокупност Тројединце, за њену самосталност према мађарској и за одбрану народних слобода. Туђинска власт гонила је и на тешку тамницу осуђивала анархисту, јакобинца, републиканца и великог Славена, како су Милетића назвали приврженици бечке политике.

У Милетићевој ери живио је дакле наш Змај, што је необично повољно утјецало на његов таленат. Послије Милетићевих оштрих говора и чланака јављале су се Змајеви ругалице, које су на свој лак и допадљив начин говориле у стиховима исто или слично што је политички првак заступао. Ова два велика човјека су се добро попуњавала. За Милетића и за друге истакнуте наше људе написани су и они Змајеви лијепи стихови:

„Без њих нема вишег лета,
Без њих би се брзо пало,
Свет би био гроб без цвета,
Живот празан, младост пушта“.

У завршном дијелу свог говора др. Медаковић се осврнуо и на другог великог српског pjesника Вранка Радичевића, а нарочито је подвукао васпитну и мобилизацијску улогу Брачких pjesама код ондашње српске интелигенције. „Сремска Каменица, а затим Стражилово — нагласио је др. Медаковић — било је зборно мјесто српских омладинаца, мјесто на којем су се нападали револуционарним и родољубивим идејама“.

Реферат др. Медаковића био је врло топло примљен, а затим је секретар ЈНОФ-а прочитао поздравно писмо упућено Покрајинском одбору ЈНОФ-а за Војводину, које гласи:

„Са свечане академије поводом 40-годишњице смрти Змаја Јове Јовановића шаљемо Вама и цијелом народу Војводине борбене и братске поздраве.“

Дијелимо са вама радост што у данима коначне побједе видимо и остварење идеала Змаја Јове. Српски народ у Хрватској са српским културно-просвјетним друштвом „Просвјета“ приступио је не само изградњи опустошене домовине, него и његовању и уздизању српске националне културе и борбених традиција, а то је и аманет Змаја Јове“.

КУЛТУРНИ ДИО

На свечаности је учествовала и наша најстарија казалишна дружина „Август Цесарец“ са пригодним програмом. Поред осталих тачака необично је лијепо дјеловала умјетнички хорски изведена Змајева pjesмица „Патак и жабе“. Рецитације „Памтите дјецу“ и „Издајници“ које су извели два пионира, доказ су трајне вриједности и актуелности многих његових pjesничких дјела. На свечаности је наступио и друг Милош Узелац 50-годишњи сељак са Кордуна, са pjesмом о Змају коју је написао специјално за ову приредбу. И ово је видан доказ дубоких симпатија које наш pjesник ужива у народу.

Програм је завршен успјелим драмским приказом „Кућа Миле Цетине“, гдје је на умјетнички начин приказана челична воља и отпорност нашег народа у борби против непријатеља.

По свршеном програму настала је играња и народно весеље.

На ослобођеној територији Хрватске одржан је састанак учитеља на којем је изабран Иницијативни одбор за оснивање Учитељског удружења Хрватске. Претједник је Одбора Никола Давидовић, учитељ, Хрват, а тајник Јоцо Радаковић, учитељ, Србин. Чланови су Антун Кандијан, Тајјана Маринић, Дале Брујић, Бранко Жутић, Драгиња Метикош, Маријан Стилиновић, Слободан Илић-Чича, Смиља Ђерић, Јуре Мравунац, Еуген Кеченовић, Драгутин Пајман, Влатко Бабић, Јосип Шестан, Марин Франичевић, Илија Угњић и Антун Ружић.

Задатак је удружења: а) да окупи и активизира учитеље у изградњи наше земље, б) да активно учествује у рјешавању просвјетних проблема, ц) да унапређује стручну и општекултурну спрему учитеља и д) да његује и продубљује братске односе с учитељским удружењима осталих федералних јединица Југославије и страних земаља.

Будући да је већи дио наше домовине ослобођен и на нашим школама ради велик број учитеља, који се сваком даном повећава, указала се потреба да се оснује, заправо оживи, учитељска сталешка организација. Када прилике буду дозволиле сазваће се главна учитељска скупштина, на којој ће се дефинитивно основати учитељска организација, а докле Иницијативни одбор има задаћу да одмах организује оснивање котарских учитељских друштава на читавој ослобођеној територији Хрватске.

Учитељска су друштва одиграла врло активну улогу у културном и политичком животу учитеља и народа и допринијела су много унапређењу педагошке науке и народне просвјете. Бивши режими су увијек настојали да од учитељског друштва створе инструмент своје политике, да у учитељска друштва увуку своје експоненте и да их учитељима наметну као вође. Учитељи су увијек морали водити борбу против таквих експонената, слугу сваког режима, који је дошао на власт. Најјачу борбу против реакције и слуганства водили су млади учитељи. Они су оснивали своје посебне отске и окупљали у своје редове најнапредније учитеље, који су желели своје знање и своје снаге дати на корист народа и његове борбе.

Да је борба младих учитеља била на правом путу, доказ је наша данашња Народно-ослободилачка борба, у којој је велики дио баш тих младих учитеља узео учешћа у устанку већ од првог дана. То доказују јуначки и мученички гробови учитеља, који су пали већ у самом почетку: Гргура Карловца, Пете Продановића, Лазе Тихомировића, Катице Коцман, Јове Мишћевића и многих других који су пали као жртве фашистичких неђела. Све је то доказ, како су учитељи увек повезани са својим народом.

У Народно-ослободилачком покрету учествује данас велики број учитеља и они ће се, удруживши у своја учитељска друштва, моћи још више активизирати, јер не ће постојати проблем унапређења и борба за свакодневни крух, већ ће учитељи моћи у својим друштвима све своје снаге уложити за унапређење педагошке науке, школства и народне просвјете.

ГРЧКИ НАРОД ЋЕ КАЗАТИ СВОЈУ РИЈЕЧ

Догађаји који се посљедњих дана дешавају и одвијају у Грчкој имају су снажног одјека широм читаве свјетске јавности.

Захтев и наредба претеједника владе Папандреа, да се јединице Народно-ослободилачке војске грчке (ЕЛАС), — које су се цјене три и по године непоштено бориле против окупатора и његових слугу, — разоружају и предаду оружје имали су крупне посљедице. Том аварском нападу и захтеву дао је читав грчки народ правилан одговор. Генерални штрајк отпочео у Атини, Пиреју и Солуну, проширио се по читавој земљи. Цјела земља претворена је у ратни логор. Сав народ је устао да брани тековине Народно-ослободилачке борбе. Дошло је до отвореног сукоба. Полиција и јединице Папандреа и Зерваса — грчког Драже — отпочели су пуцању на демонстранте — ненаоружане грађане, жене и дјецу. Командант британских снага у Грчкој генерал Скоби издао је наређење да се грађанство мора покоравати наредбама Папандреа, последице чега је дошло до отворене оружане интервенције Папандревих и британских снага против Народно-ослободилачке војске Грчке — ЕЛАС-а.

Наша јунашка ослободилачка земља везана је кроз историју уз насчитавим низом заједничких борби.

Патње, напори и борбе против османлијске тираније кроз неколико столјећа биле су нам сличне и заједничке.

Срби су са симпатијама посматрали и борбу грчког народа почетком прошлог столјећа, када су се и сами борили за своје национално ослобођење. У Балканском и Свјетском рату оба народа су била у истом ратном табору.

Са великим симпатијама пратили смо јуначке подвиге Грка против италијанско-фашистичких агресора 1940—1941. године.

И поред труле управе земље и петоклонашког генералштаба, грчки народ је часно и достојанствено онемогућио сарадњу и везивање са осовини.

Несравнено јаче и модерније опремљене нацистичке окупаторске трупе продриле су и поробиле обе наше земље, али наше народе нису могли никад покорити.

Грчки народ ускоро диже оружану устанак против окупатора. У земљи се формира Народно-ослободилачки фронт (ЕАМ). Народно-ослободилачка војска Грчке (ЕЛАС) на челу са врховним командантом Сарафисом за цијело вријеме окупације бескомпромисно се бори против страних освајача и њихових слугу.

На другој страни издајнице грчког народа, којима су њихови себичњачки интереси увијек и једино били при души, — у времену окупације — показују своје право лице. Генерал Рали — петоклонаш отворено сарађује са окупатором. На перфидан начин — истовјетан Дражином — ради за окупатора пуковник Зервас, који ових дана у договору и по наређењу Папандреа пуца и убија грчке патриоте на улицама Атине.

Велики интерес широм свијета и живу дебату у Доњем дому у Лондону изазвала је чињеница да су јединице британског генерала у Грчкој г. Скобија напад и протјерали јуначку слободарску крз грчких борца за слободу — војника грчке ослободилачке армије — ЕЛАС-а.

Још у току борбе против нацистичких окупатора извршени су избори на демократички

начин за народне самоуправе у читавој земљи. Органи народне власти изникли и развијени у току ослободилачке борбе јесу органи народне власти створени на закону и принципима слободе и демократичности. Зато ЕАМ једино и има право и легитимност да говори и ради у име грчког народа и Грчке. Ако је ријеч о правој законитости онда она може припадати само ЕАМ-у.

Наметнути устав и закони донешени на основу њега о којима говори Папандреу и његови помагачи, нису ни из близа врховни државни закон и правна правила донешена на основу њега, него искључиво акти насиља донешени без питања и против интереса и воље грчког народа.

Онај који подвлачи и истиче ту стару законитост или не познаје ствари, или није пријатељ тековина ослободилачке борбе и демократских тежњи грчког народа.

Ако је ријеч о рушењу поретка, реда и безбедности у земљи, онда се може рећи да их онај руши који је до јуче служио Нијемцима, а данас хоће да сруши народну власт, тековине и поредак извојеване ослободилачком борбом ЕЛАС-а.

Осим горе наведеног, грчки народ који је у овоме рату пролио толико крви са огорчењем, револтом и сржбом, посматра на све оне који хоће да му поново наметну за шефа државе толико пута збаченог њемачког принца.

Грчка бригада, која је формирана на средњем Истоку, није сада дошла у земљу да помогне ослобођење земље, него да угуши ослободилачку борбу грчког народа и да на чело земље доведе мрачне личности из емиграције.

Трупе пуковника-издајника Зерваса, кроз читаво вријеме окупације вршиле су у заједници са окупаторском војском многе офанзиве против Народно-ослободилачке војске — ЕЛАС-а, у циљу угушења народног отпора. За њемачке марке и талијанске конзерве Зервас је пуних три и по године забављао нож у леђа народа. Он то продужује и данас да ради. Зервас је нападао јединице Народно-ослободилачке војске—ЕЛАС-а и онда, када већ њемачких трупа није било на тлу Грчке. Он и данас наерће и пуца на најбоље синове грчког народа.

Регуларне трупе јесу и остају оне јединице које су изникле из народа, које су му у патежним часовима спасиле живот и одбиле част. То су јединице Народно-ослободилачке војске Грчке — ЕЛАС.

Нема основа причама и клеветам да ЕАМ није радио и указивао мекимун труда за обједињавање свих народних снага у Грчкој. Баш ЕАМ (Народно-ослободилачки фронт) је тај који од првог дана ради на окривљању најширних народних слојева, а у циљу остварења независности и суверенитета Грчке.

Када је читавој свјетској јавности познато да се једино ЕЛАС бори за слободу и демократско уређење земље, онда је јасно да Зервас и његове трупе треба не само да оду из Атине него и да добију заслужену казну због издаје народа и службе непријатељу.

Напад на ЕАМ и његову војску ЕЛАС значи напад на тековине борбе демократских снага свијета, а то значи протјерати Атл. повеље.

Изава возбудила Чарчата у Доњем Дому у којој је не само оправданост интервенције генерала Скобија и Папандреа против ЕАМ-а нашла је на

чуђење, протесте и отпор читавог демократског свјетског јавности.

Чињеница, да опозиција и британска јавност оштро нападају мијешање и интервенцију Енглеске у унутрашње ствари Грчке, јасно доказује да је истина и правда на страни ЕАМ-а т. ј. на страни грчког народа.

Генерал Скоби у једној својој изјави је казао: „Елементи мањине хтели су ставити на коцку интересе грчке земље“. А ми се питамо откуда пријети опасност по Грчку када Нијемаца нема у земљи и ко је мањина, кад ЕАМ ужива повјерење од преко 90 посто грчког народа.

ЕДЕС је противнародна организација на челу са Зервасом. Кроз њу је он служио окупатору, кроз њу ради и данас. Свима су нам познати Зервасови планови и изјаве о т. зв. великој Грчкој, која би требала да отдјели и отме југословенску Македонију као и већи дио Бугарске. Ти мегаломани и изроди који су стално прели лажни и гласине о панславенској опасности били су за вријеме окупације, а и сада су, најизраженији противници грчког народа, његове слободе и независности. Ако би се дозволило побједу тих мрачних сила, значило би поновно стварање и распламсавање буштиње раздора, свађе и мимира на Балкану. Ако се говори — у вези са догађајима у Атини — о сили и насилном преврату, онда је јасно, да је напад на ЕЛАС најизраженији насиље и атак на већ постојеће и оформљене тековине борбе грчког народа.

У нападу на ЕЛАС, генерал Скоби, Папандреу и Зервас нису имали успјеха. Грчки народ пружио је снажан отпор. Читаво слободољубиво човјечанство са дивљењем проматра јуначке подвиге грчке Народно-ослободилачке војске.

Грчки народ који је кроз столјећа, а нарочито у овоме рату, знао бранити своју независност и слободу, знаће и овај пут казати своју ријеч у интересу своје земље, у интересу мира на Балкану и читавог слободољубивог човјечанства.

Обнова „Земље“

Некадашњи чланови Удружења ликовних умјетника „Земља“ одлучили су да поновно успоставе на ослободеном тлу Хрватске исто удружење и под истим називом. Поводом тога чланови „Земље“, који се налазе у редовима Народно-ослободилачког покрета, издали су манифест, који су потписали наши ликовни умјетници: Антон Аугустинчић, Маријан Детоњи, Фрањо Мраз, Отон Постружик, Вања Радауш и Ђуро Тиљак.

Удружење ликовних умјетника „Земља“ основано је на почетку шестојануарске диктатуре 1929. године. У својим радовима чланови овог удружења настојали су да подвргну критици тадашње друштвено стање, створивши културни фронт против домаће и стране реакције.

У току Народно-ослободилачке борбе многи чланови удружења „Земља“, досљедни свом увјерењу, пошли су са својим народом у данима његове смртне опасности, као и у побједоносним часовима борбе. Наставили су своје умјетничко дјеловање тијесно повезани, као никада прије, са живогам и тежњама свога народа. Обогаћени новим искуством, надахнути херојском борбом свога народа, наши ликовни умјетници наставиће и у најтежијој завршници борбу против удегитичког нацистичког окупатора и мрчњашасти ударцајат земље повој и ковном умјетности.

„ОБИЛИЋ“ У ДАЛМАЦИЈИ

На својој турнеји по Далмацији Српско певачко друштво „Обилић“ наишло је свуда на срдчан дочек. Слободна села и градови, иако економски исцрпљени и изгладњела, с радошћу су поздравили залагање „Обилића“ за буђење и очување српске националне културе, јуначке пресме и борбених традиција.

Међу најусрјелијим приредбама била је она у Задру, том напушеном нашем граду који је годинама однарођиван и заклањан од свега што је уопште славенско. Поред Задра „Обилић“ је гостовао у Смиљчићу, а најљепши дочек му је приређен у Новиграду где живи само хрватски живаљ. Послије приредбе у Бенковцу одлази у Книнску Крајину која је три и по године подносила пашовање Ђурића, а сада слободна радосно дочекује и поздравља „Обилића“.

Книн је прославио своје ослобођење

Послије мрачног и крвавог ропства под њемачко-четничким терором, народ Книнске Крајине доживио је свој најсретнији дан — долазак слободе. Данас је Книн жарниште братства и јединства Срба и Хрвата Книнске Крајине.

Ослобођење Книна прославлено је на свечан начин. На великом збору у Книну присуствовало је преко 6.000 Срба и Хрвата Книнске Крајине. Збор је отворио Марко Крвавица, а зајим је говорио тајник Округлног одбора ЈНОФ-а округа Книн Тоде Ђурувија. Он је међу осталим рекао: „Никада народ Книнске Крајине неће заборавити своје јунаке који су дали животе за његову слободу. Али никада неће заборавити ни своје Бранковиће, међу њима најгоре — распопа Ђурића, који су му нанијели толико зла. Ђурић, тај од краља одликовани злотвор, са својим кољачима починио је страхоте у нашој Крајини. Народ ће им знати да одмјери заслужену казну“. Мајор Душан Которос говорио је у име бораца Книнске Крајине. Затим су говорили мајор Богољуб Рапајић, потпретседник Српског клуба вијећника ЗАВНОХ-а и Дане Шкарица, претеједник Обласног одбора ЈНОФ-а за Далмацију. Православни свештеник Ратко Јелић у свом говору осврнуо се на њемачко-четничке злочине извршене над српским свештеницима и народом овога краја. Говорећи о јединству српског и хрватског народа он је рекао: „Као српски свештеник желим, да овај народ буде достојан својих предака и да пође путем свијетлих традиција куда га води Народно-ослободилачки покрет, јер то је једини пут којим мора ићи сваки поштени Србин и Хрват.“ Католички свештеник фра Иван Томашевић, између осталог, је рекао: „Стварала се смутња између Срба и Хрвата, који су заједно стезали под непријатељским терором. Али успркос те смутње наш се народ пробудио. Његову је свијест пробудила Комунистичка партија, која је узела на себе одговорност. Говорило се да је Комунистичка партија прогив вјере и свештенства. То је лаж. У Народно-ослободилачком покрету има мјеста и свештеницима и вјери.“

На збору су даље говорили Вице Буљан, Бошко Штеговић и Душан Поповић. Овај величанствени збор у Книну доказа је чврстог и неразоривог братства Срба и Хрвата Книнске Крајине.

Мирна свијетлост

Како јавља агенција „Пол. прес“ око 5.000 радника кросненских петролејских извора потписали су претставку Крајевој ради народовој, у којој се захтијева претварање Националног Комитета ослобођења Пољске у Привремену националну владу Пољске Републике. Сличне претставке прихватили су учесници сељачког конгреса збулинског војводства, становници града Рембертов и многих других градова.

Према извјештају из Италије, у Болоњи је избила велика народна побуна услед тога што су њемачки окупатори отјерали у Њемачку масе италијанских радника и интелектуалаца.

МОСКВА: Финска ће према уговорном примирју у име ратне штете платити Русији 300 милијунa америчких долара. Потписани споразум, по којем ће Финска изручити Русији ову ратну штету у вриједности од 175 милијона долара разних стројева, а 125 милијона долара у вриједности, разне врсти дрва, папира и целулозе. Рок за изручење предвиђен је за 6 година, почевши од 9 септембра 1944.

Агенција „ТАСС“ јавља да је у Бјелорусију стигла прва партија блага, које су Нијемци одагнали из Бјелорусије за вријеме рата, а Црвена армија отела непријатељу. 300 грла крупног рогатог блага већ је упућено у колхозе Минске, Могиљевске и Витебске области. Стигло је такође 800 радних коња и 270 ждребади.

Радио-Лондон јавља да је министар претеједник г. Бономи изјавио да ће италијанска влада помагати Ослободилачки комитет сјеверне Италије ради његовог херојског рада. Г. Бономи је изјавио да је Ослободилачки комитет на сјеверу добио одобрење од владе, да предводи родољубе у његовој борби против Нијемаца и фашиста.

Радио-Лондон јавља да је гроф Сфорца у својој изјави одбио понуду претеједника италијанске владе г. Бономи-а, да постане талијански амбасадор у Вашингтону. Америчко министарство вањских послова већ је било дало свој пристанак на ово именоване.

Парис, (ТАСС). — Агенција „Франс прес“ јавља са талијанске границе да су талијански родољуби у подручју Кремоне убили једног од шефова талијанске фашистичке странке активанг Мусолинијевог сарадника, Роберта Фариначи-а. Он је убијен док се враћао аутом у Кремону из Минхена, гдје је живио у посљедње вријеме.

— о —

ПРИЛОЗИ „СРПСКОЈ РИЈЕЧИ“

Окружни одбор Јединственог фронта ва округ Задар послао је преко команданта Задарског подручја капетана Мирка Обрића за „Српску Ријеч“ 15.900 куна и 2.491 лиру.

Опће образовани курс при Округном НОО-у Банија послао је за „Српску Ријеч“ 3.000 куна и 150 динара.

Из новоослобођеног хрватског села Смокрића, општине Ловинац послали су прилоге за „Српску Ријеч“ слиједећи другови: Дане Павичић 1000 куна, Мате Павелић 1.000 куна, Анте Крпан 1.000 куна, Дани Павичић 1.000 куна, Пајо Маринић 500 куна, Стипан Крпан 500 куна, Иван Павичић 500 куна и Марко Павелић 1.000 куна.